

Воронцова Е. В.,
науковий співробітник,
Державна наукова установа
«Інститут модернізації змісту освіти, м. Київ»

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ І ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

З 2016 року в Україні відбувається чергова реформа освіти – реалізація концепції «Нова українська школа». Вона передбачає зміну не тільки змісту, методів і форм в реалізації освітньої діяльності, а і зміну стосунків громадськості - батьки - вчитель-учень. Тому виникла необхідність розуміння нової ролі учителя в Новій українській школі. Мені пощастило брати участь у дослідженні благодійного фонду «Інститут розвитку освіти», де одним з питань для вивчення були питання: «Чи забезпечує наявна система підготовки випускників педагогічних спеціальностей знаннями, уміннями та навичками, що необхідні для побудови Нової української школи»

На це запитання виявилось багато різних поглядів – викладачі закладів вищої освіти, адміністратори закладів освіти, куди приходять працевлаштовуватися молоді спеціалісти, батьки учнів, самі учні, представники громадських організацій, які вважають себе експертами.

Представники закладів вищої освіти педагогічних спеціальностей вважають, що головними завданнями у професійній підготовці майбутніх учителів є засвоєння ними фундаментального рівня знань з предметної галузі, прийняття педагогічних цінностей, формування інфо-медійної грамотності. Не менш важливим, на думку викладачів ЗВО, є формування громадянської компетентності.

Адміністратори закладів загальної середньої освіти, які мають справу вже з випускниками закладів вищої освіти педагогічних спеціальностей зазначають низку інших проблеми у їх підготовці. Вони відмічають кращу, практико спрямовану підготовку в педагогічних коледжах (училищах). На думку практиків, викладачі педагогічних університетів в більшості особисто не залучені до роботи у школах, тому не розуміють практичних задач відповідно до концепції Нової української школи; більше практики в підготовці учителів є необхідністю; в університетах невиправдано перебільшена теоретична підготовка; науково-педагогічний склад університетів в своїх наукових роботах не вивчають і не досліджують проблем школи; на навчання до закладів вищої освіти педагогічних спеціальностей приходять не найкращі випускники шкіл і їх підготовка здійснюється відповідно до їх рівня.

Але і науковці, і практики зійшлися у висновках, що під час навчання потрібно більше приділяти уваги сучасним викликам і враховувати вимоги до Нової української школи. Під час обговорення питань, що стосується педагогічної практики у навчанні дійшли згоди, що цей вид навчальної діяльності сьогодні потребує змістового оновлення. Мета і завдання для різних видів педагогічних практик повинні бути чітко визначеними, узгодженими з рівнем теоретичної підготовки і формувати психолого-педагогічну компетентність.

Великою проблемою, яку зазначають практично всі експерти, є застаріле науково-методичне забезпечення освітнього процесу у ЗВО. Сьогоднішніх студентів у закладах педагогічної освіти навчають будувати урок і аналізувати його за традиційними підходами (підручники з педагогіки «не встигають» за новими викликами). Але для сучасних учнів це вже «не спрацьовує». Вчитель потрапляє в ситуацію, коли офіційні підручники і методичні рекомендації регламентують підходи і алгоритми, що вже застарілі і неефективні.

Ще одна тема є актуальною як в практиці роботи вчителів, так і у підготовці студентів. Це тема *особистості вчителя*. Всі респонденти погоджуються у думці, що суспільство і

професія вимагають від вчителя особливих якостей. Якщо абітурієнт чи студент не має цих якостей, то жодний освітній заклад не зможе підготувати професіонала.

На додаток пропонуємо ознайомитися з аналізом висловлювань вчителів з невеличких творів на тему «Ідеальний вчитель – це ...». Переважна більшість на перше місце ставить покликання, любов до дітей, бажання працювати (внутрішня мотивація); на другому місці – мобільність, навчання впродовж життя, готовність до змін; окремі респонденти вказували на креативність, комунікабельність та стійкість до стресів. Всі опитані відзначають визначальну роль особистісних якостей. Також називались такі риси особистості: високі моральні якості, артистизм, творчість, щирість, емпатія, розвинутий емоційний інтелект.

Практично всім зрозуміло сьогодні необхідність професійної орієнтації та професійного відбору для вступу на педагогічні спеціальності.

Вже кілька років в суспільстві обговорюється питання можливості залучення до педагогічної діяльності осіб, що не мають педагогічної освіти, але мають вищу освіту іншого спрямування і бажання працювати в школі (особливо в сільських школах, де постійно не вистачає кадрів). Думки з цього питання дуже різні – є повідомлення в пресі та соціальних мережах про успішний досвід таких спеціалістів. Але переважна більшість як серед викладачів закладів вищої педагогічної освіти, так і серед практиків висловлюють сумніви щодо практичної і психологічної готовності осіб з непедагогічною освітою ефективно реалізувати педагогічну діяльність. Зважаючи на високі вимоги до освіти і вчителів необхідність відповідної професійної підготовки не підлягає сумніву (хоча б для можливості атестуватися і відповідати кваліфікаційним вимогам).

Шляхами покращення педагогічної освіти у нашому дослідженні були визначені такі: інтегровані або міждисциплінарні курси для студентів, створення міжуніверситетських курсів (забезпечення широкої ерудованості спеціалістів), мультикультурних курсів, більш специфічна предметна підготовка (поглиблення предметної компетентності), створення факультативних груп на вибір студентів, покращення фізичної культури і підготовки для студентів, запровадження і викладання громадянознавчих дисциплін – теорії демократії, культури спілкування на всіх факультетах.

Сучасна педагогічна практика висуває ще одну надзвичайно актуальну тему у підготовці майбутніх спеціалістів. Сьогодні інклюзивна освіта є тією галуззю, яку молоді (і не молоді) вчителі опановують на практиці, тому що діти з особливими освітніми потребами прийшли до шкіл, а відповідної підготовки ще не забезпечено (в педагогіці є розділ «форма навчання –інклюзивна», але цього сьогодні недостатньо). У багатьох педагогічних закладах нема кафедри інклюзивної освіти, в методиках навчання предметів відсутні теми, як працювати з дітьми, які мають особливі освітні потреби.

Можливо, навчання на педагогічних спеціальностях краще проводити в постійному чергуванні вивчення навчальних дисциплін в університеті і педагогічної практики, як закріпленні отриманих теоретичних знань. У такій формі навчання студенти, не дуже спрямовані на роботу у школі, під час практики зрозуміють, що це не справа їх життя. Так, люди, для яких це не є покликом душі не прийдуть до школи.

Думки про найбільший професійний виклик для нинішнього випускника педагогічного університету, коли він починає працювати у школі, надано такі відповіді:

- недовіра від учасників освітнього процесу (знецінення у зв'язку із браком досвіду)
- проведення ефективного уроку
- контакт з колегами та батьками учнів
- вмотивованість учнів
- реалізація себе як фахівця
- брак часу для спілкування з дітьми через паперову роботу
- заповнення документації (рутина)

- оцінка праці, документообіг, потрібність предмету.

Найважливішими компетентностями для молодого вчителя були названі: знання методики, вміння вчити, вміння побудувати стосунки з колегами і учнями, вміння «опанувати себе», комплекс професійних компетентностей.

Реалізація концепції Нової української школи і реформа освіти потребує одночасної реформи підготовки педагогів. Головним чинником успішності в педагогічній професійній діяльності є постійний саморозвиток і самоосвіта.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕКРЕЛ

1. Розпорядження КМУ № 988-р від 14.12.16 року «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року» 2 [Електронний ресурс] // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>. – 2016..
2. Воронцова Е. Ключові і професійні компетентності сучасного вчителя в Новій українській школі. // Нові технології навчання. 2020. № 94. С. 65–72.